

УДК 338.28:327.3

Т.І. Зосименко, канд. екон. наук

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

**ГАРМОНІЗАЦІЯ ТЕХНІЧНИХ ВИМОГ У ТОРГІВЛІ ДО ACQUIS ЄС:
АНАЛІЗ ВПЛИВУ НА СТЕЙКХОЛДЕРІВ В УКРАЇНІ****Т.И. Зосименко**, канд. экон. наук

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

**ГАРМОНИЗАЦИЯ ТЕХНИЧЕСКИХ ТРЕБОВАНИЙ В ТОРГОВЛЕ
К ACQUIS ЕС: АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ НА СТЕЙКХОЛДЕРОВ В УКРАИНЕ****Tetiana Zosymenko**, PhD in Economics

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

**HARMONIZATION OF TECHNICAL REQUIREMENTS IN THE TRADE FOR THE
ACQUIS EU: ANALYSIS OF THE IMPACT ON STAKEHOLDERS IN UKRAINE**

Недостатній рівень вивченості питань, присвячених дослідженню можливих наслідків процесу наближення та адаптації технічних вимог у торгівлі до acquis ЄС для українських стейкхолдерів зумовлює актуальність проведення ґрунтовного дослідження на предмет виявлення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз реформування інфраструктури якості для ключових груп зацікавлених сторін. Розглянуто ключові принципи Нового підходу ЄС та обґрунтована необхідність їх впровадження у вітчизняну інфраструктуру якості. Проведено SWOT-аналіз процесу гармонізації технічних вимог у торгівлі до acquis ЄС з позицій підприємницького сектору, споживачів та державного сектору в Україні. Доведено, що можливості використання оновленої інфраструктури технічного регулювання суттєво переважають загрози для всіх зацікавлених сторін, однак їх перетворення на реальний соціально-економічний ефект потребує проведення поміркованої державної політики, здатної раціонально використати наявні сильні сторони та максимально нівелювати негативний вплив, зумовлений наявністю слабких сторін українських стейкхолдерів.

Ключові слова: поглиблена і всеохопна зона вільної торгівлі, технічні вимоги у торгівлі, торговельні бар'єри, стандартизація, метрологія, акредитація, калібрування, інспектування, тестування, сертифікація, інфраструктура якості, SWOT-аналіз, стейкхолдери.

Недостаточный уровень изученности вопросов, посвященных исследованию возможных последствий процесса приближения и адаптации технических требований в торговле к acquis ЕС для украинских стейкхолдеров, обуславливает актуальность проведения тщательного исследования на предмет выявления сильных и слабых сторон, возможностей и угроз реформирования инфраструктуры качества для ключевых групп заинтересованных сторон. Рассмотрены ключевые принципы Нового подхода ЕС и обоснована необходимость их внедрения в отечественную инфраструктуру качества. Проведен SWOT-анализ процесса гармонизации технических требований в торговле к acquis ЕС с позиций предпринимательского сектора, потребителей и государственного сектора в Украине. Доказано, что возможности использования обновленной инфраструктуры технического регулирования существенно преобладают над угрозами для всех заинтересованных сторон, однако их превращение в реальный социально-экономический эффект требует проведения обдуманной государственной политики, способной рационально использовать имеющиеся сильные стороны и максимально нивелировать негативное влияние, обусловленное наличием слабых сторон украинских стейкхолдеров.

Ключевые слова: углубленная и всеобъемлющая зона свободной торговли, технические требования в торговле, торговые барьеры, стандартизация, метрология, аккредитация, калибровка, инспекции, тестирование, сертификация, инфраструктура качества, SWOT-анализ, стейкхолдеры.

Insufficient level of issues devoted to the study of possible consequences of approximation and adaptation of the technical requirements to trade with the EU acquis for Ukrainian stakeholders determine the relevance of comprehensive research to identify strengths, weaknesses, opportunities and threats of quality infrastructure reform to key stakeholder groups. The key principles of the New Approach EU are considered and the necessity of their introduction into the national quality infrastructure is founded. SWOT-analysis of the harmonization of technical requirements to trade with the EU aquis from positions of the business sector, consumers and the public sector in Ukraine is conducted. It is proved that the possibilities of using of updated infrastructure for technical regulation essentially dominate threats to all interested parties, but their transformation into real social and economic impact calls for deliberate public policy that can efficiently use existing strengths and maximally neutralize the negative impact caused by the presence of the weaknesses of national stakeholders.

Key words: deep and comprehensive free trade area, technical requirements for trade, trade barriers, standardization, metrology, accreditation, calibration, inspection, testing, certification, quality infrastructure, SWOT-analysis, stakeholders.

Постановка проблеми. Тривалий період розвитку відносин щодо партнерства і співробітництва між Україною та Європейським Союзом увінчався у 2014 р. ратифікацією Угоди про Асоціацію [15], що являє собою договір нового покоління між ЄС та країнами Східного партнерства, який відкриває шлях до подальших прогресивних пе-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ретворень. Ключовим завданням Угоди про асоціацію є формування умов для поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), яка, як передбачається, створюватиме можливості для розвитку бізнесу в Україні, сприятиме активізації модернізаційних перетворень у підприємницькому середовищі, підвищенню стандартів якості продукції, рівня обслуговування населення, що у сукупності не лише позитивно позначиться на міжнародній конкурентоспроможності українського бізнесу, а й стане потужним стимулом для соціально-економічного розвитку країни.

Одним з інструментів формування ПВЗВТ є зменшення торговельних бар'єрів, що виникають у зв'язку із невідповідністю технічних регламентів, стандартів, процедур оцінювання відповідності та інших вимог до якості продукції. Згідно з гл. 3 Угоди про Асоціацію, Україна зобов'язана вживати необхідних заходів з метою поступового досягнення відповідності з технічними регламентами ЄС та системами стандартизації, метрології, акредитації, робіт з оцінювання відповідності та ринкового нагляду ЄС, а також дотримуватися *acquis communautaire* (*acquis*) – принципів та практик, викладених у чинних Рішеннях та Регламентах ЄС [15].

З метою адаптації вимог національного законодавства щодо розроблення та застосування технічних регламентів та оцінювання відповідності до європейських вимог і вимог СОТ, узгодження чинних нормативно-правових норм у сфері оцінювання відповідності через консолідацію в одному законодавчому акті положень Законів України «Про підтвердження відповідності» та «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», а також з метою сприяння здійсненню дерегуляції завдяки переходу від обов'язкової сертифікації продукції до системи оцінювання відповідності було прийнято Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» № 124-19 від 15.01.2015 р. [12]. Безперечно, набрання чинності цього законодавчого акта (відбудеться 10.02.2016 р.) несе у собі не тільки певні переваги, але й ризики, що викликають занепокоєння у колах зацікавлених осіб та є предметом гострих дискусій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядаючи напрацювання вітчизняних та зарубіжних науковців у контексті предмета цього дослідження, слід відзначити їх переважну спрямованість на порівняльно-правовий аналіз законодавства у сфері нетарифних бар'єрів України та ЄС [6; 13].

Спроба простежити кількісний вплив ролі міжнародних стандартів на зростання економіки здійснена у дослідженні Л. Віткіна. За його результатами науковець констатував складність та неоднозначність вимірювання або кількісного оцінювання ефектів від цього виду технічних бар'єрів на економіку країни, а також запропонував побудувати й дослідити багатофакторну математичну модель впливу стандартизації на економіку [1, с. 15–16]. Однак у цій публікації автор практично не торкається питань впливу гармонізації стандартів на продукцію з нормами ЄС, а емпіричні дані, на які спирається дослідник, потребують подальшого вивчення та порівняння для підтвердження чи спростування висновків щодо меншого негативного впливу на експорт країни стандартів, гармонізованих з міжнародними, порівняно з негармонізованими.

Аналітичний матеріал, присвячений дослідженню ризиків, пов'язаних з існуванням нетарифних бар'єрів у відносинах між Україною та Європейським Союзом, представлено фахівцями Національного інституту стратегічних досліджень О.М. Шаровим та І.В. Ус [16]. Ця публікація охоплює переважно переваги й недоліки від усунення нетарифних бар'єрів для підприємницького сектору, залишаючи осторонь споживачів та державу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на недостатній рівень вивченості питань, присвячених дослідженню можливих наслідків процесу наближення та адаптації технічних бар'єрів у торгівлі до *acquis* ЄС для україн-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ських стейкхолдерів, підняту у статті проблему слід вважати актуальною як для національної економіки, так і в міжнародному контексті, оскільки нерегламентований або не достатньо регламентований обіг товарів несе у собі ризики суспільній безпеці.

Метою статті є визначення потенційно можливих наслідків від впровадження в Україні якісної інфраструктури за зразком ЄС з позицій основних груп зацікавлених осіб.

Виклад основного матеріалу. Прийнявши рішення щодо запровадження режиму торговельної лібералізації з ЄС, українська держава взяла на себе зобов'язання створити регуляторні умови, які, з одного боку, максимально полегшують експортно-імпорتنі операції вітчизняних підприємств з європейськими, а з іншого – відповідають критеріям соціальної ефективності у частині захисту життя й здоров'я споживачів від неякісних товарів. Для досягнення цієї мети необхідно створити дієву та прозору інфраструктуру технічного регулювання (так звану інфраструктуру якості) – систему інститутів та інституційних структур, що у сукупності забезпечують реалізацію процесів стандартизації, метрології та акредитації у національній економіці [19, с. 6–7].

Формальні інституційні вимоги у сфері технічного регулювання в ЄС регламентуються, у першу чергу, європейськими директивами, що об'єднані під назвою «Новий підхід» [20].

Ключові принципи Нового підходу ЄС відображені на рис. 1. До них відносяться:

– принцип пропорційності ризику означає, що рівень складності процедур оцінювання та підтвердження відповідності продукції вимогам безпечності на етапі виробництва є пропорційним ступеню ризику, що становить продукція. Для простої продукції з низьким ступенем ризику оцінювання та підтвердження здійснюються виробником, натомість до послуг зовнішніх спеціалізованих організацій з оцінки відповідності слід звертатися тільки у разі виготовлення продукції з високим ступенем ризику. На рівні ЄС це приблизно 25 груп продукції, включаючи електричні побутові прилади, складні машини, медичні прилади та ін.;

– постринковий контроль передбачає, що технічне регулювання не розповсюджується на процес проектування та виготовлення продукції, натомість воно встановлює вимоги щодо експлуатаційних характеристик, пов'язаних з безпечністю продукції щодо ризиків;

– державно-приватний підхід означає раціональне поєднання державної та приватної компонент інфраструктури технічного регулювання, тобто оцінювання відповідності та підтвердження не здійснюються виключно державою, це мають право здійснювати й органи з оцінювання відповідності приватної форми власності;

– принцип гарантованості означає надання державою гарантій суспільству щодо технічної компетентності організацій приватної інфраструктури якості;

– принцип добровільності передбачає, що стандарти розробляються незалежними органами зі стандартизації з мінімальним втручанням та є добровільними. Якщо виробник використовує стандарти, то вважається, що його продукція відповідає вимогам щодо безпечності. Інакше, виробник має право використовувати свої власні технології, але тоді на нього покладається тягар доведення відповідності вимогам щодо безпечності;

– принцип недопущення конфлікту інтересів означає, що під час формування інституційної структури, яка лежить в основі технічного регулювання, потрібно забезпечити відокремлення тих інституцій та адміністративних органів, чиє поєднання може становити конфлікт інтересів [5].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

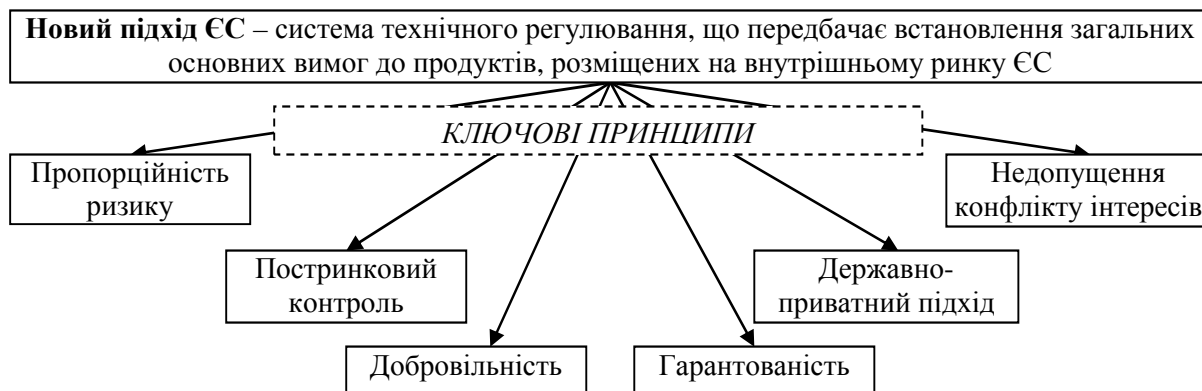

Рис. 1. Ключові принципи Нового підходу ЄС

Джерело: побудовано на основі [5; 20].

Головним результатом гармонізації технічних вимог у торгівлі до аquis ЄС повинно стати формування в Україні інфраструктури якості, загальні принципи функціонування якої будуть відповідати принципам ЄС, а порядок нетарифного регулювання певних товарів/секторів буде повністю узгоджений з європейським [15].

Діюча нині система технічного регулювання в Україні ґрунтується здебільшого на запозичених з часів радянської економіки практиках, що призводить до порушення ключових принципів європейського підходу, в тому числі:

- принципу пропорційності ризику. В Україні на один вид продукції поширюються різні види регулювання: технічного регулювання (технічні регламенти і стандарти), санітарного регулювання (СанПіНи), охорони праці (НПАОПи і ДНАОПи), ветеринарного й фітосанітарного регулювання для харчової продукції тощо, вимоги яких часто суперечать одне одному. Це приводить до утворення регуляторного тягаря на бізнес, який є несумірним з можливими вигодами від дотримання технічних вимог;

- постринкового контролю. На відміну від країн ЄС, у вітчизняній економіці спостерігається надмірне переважання доволі витратного попереджувального (доринкового) контролю у вигляді державних реєстрацій, експертиз, сертифікацій, висновків тощо;

- добровільності. Стандартизація в Україні допоки що не стала добровільною процедурою, яка б дозволяла підтвердити специфічні властивості продукту, враховуючи потреби як виробників, так і споживачів. Це порушує один із фундаментальних концептів регулювання якості, оскільки якість не може бути предметом державного регулювання – це питання відносин між споживачами та виробниками, що регулюється ринком (при цьому споживач повинен мати гарантоване законом право на можливість вибору якісної продукції);

- недопущення конфлікту інтересів. Збереження в Україні централізовано-планового підходу до керування системою технічного регулювання зумовило появу та інституційне у підпорядкуванні міністерств і відомств, зацікавлених у збереженні нинішньої ситуації підприємств, установ і організацій, часто з притаманними їм конфліктами інтересів;

- гарантованості. Нечіткість визначення компетенції контрольно-наглядових органів призводить до дублювання об'єктів контролю (нагляду), браку відповідальності та неможливості оцінити ефективність здійснення державного контролю (нагляду) [8; 9, с. 81; 19, с. 27].

Таким чином, в Україні назріла нагальна потреба реформування інфраструктури технічного регулювання з урахуванням принципів Нового підходу ЄС. Узагальнено її інституційна будова представлена на рис. 2.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

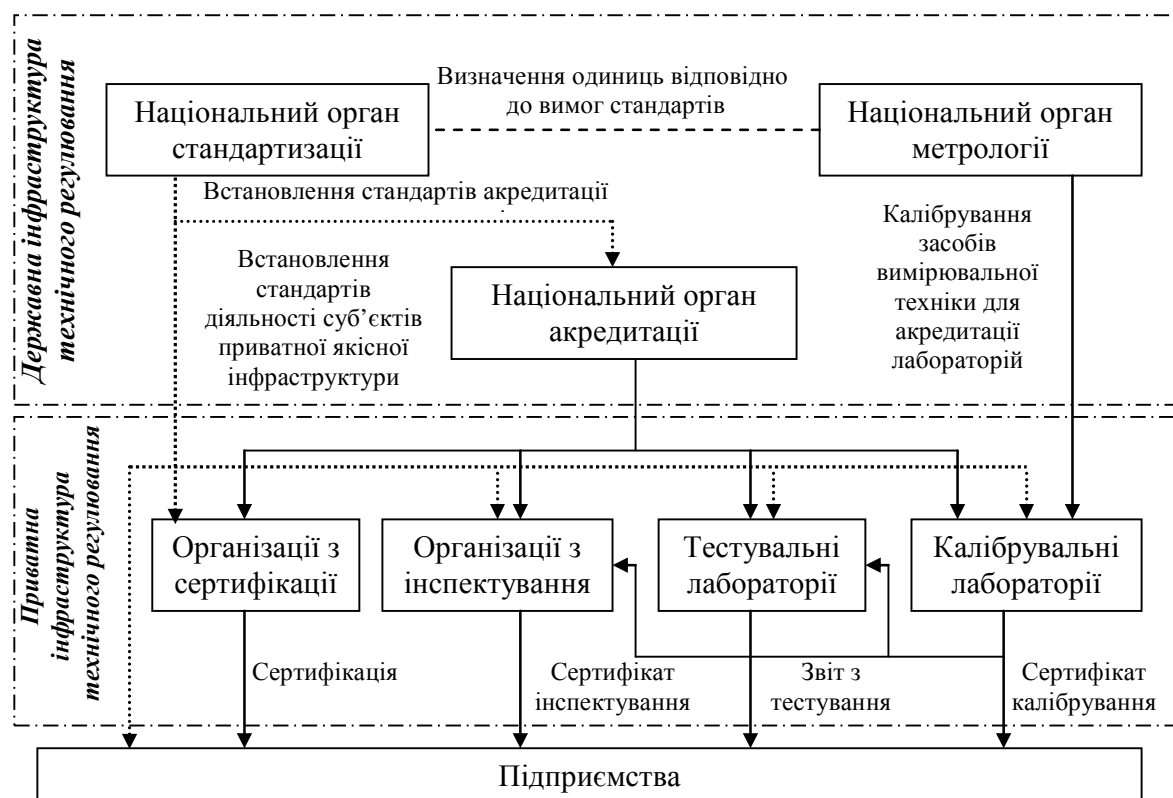

Рис. 2. Інституційна будова інфраструктури якості відповідно до принципів Нового підходу ЄС
Джерело: побудовано на основі [21, с. 11].

В основу наведеної схеми покладено рекомендації фахівців Світового банку щодо інституційної будови ефективної національної інфраструктури якості, здатної виконувати роль інструмента для підвищення міжнародної конкурентоспроможності, покращення торговельних відносин, а також зростання соціального добробуту країни. У ній органічно поєднуються державна та приватна компоненти, при цьому всі приватні органи технічного регулювання здатні продемонструвати й підтвердити свої компетенції у сфері надання послуг зі сертифікації, інспектування, тестування та калібрування, що підтверджується Національним акредитаційним органом [21, с. 10]. Відповідальність при цьому розподіляється таким чином:

- виробник несе повну відповідальність за введення в обіг продукції, що відповідає вимогам відповідних нормативно-правових актів та/або не загрожує безпеці споживачів та користувачів;

- органи державної влади відповідають за: 1) законодавчу функцію, тобто розроблення та затвердження технічних регламентів/вимог щодо безпеки (але не стандартів); функцію забезпечення (через використання інституту акредитації) достатньої технічної компетентності та незалежності органів, що здійснюють оцінювання відповідності; 3) функцію забезпечення додержання встановлених вимог (ринковий нагляд). Держава не втручається у проектування та виробництво продукції, контроль здійснюється на ринку через проведення ринкового нагляду [9, с. 92].

Говорячи про понад 25-річний досвід використання Нового підходу у країнах ЄС, можна констатувати його безперечну успішність з декількох позицій:

- з позицій усунення внутрішніх бар'єрів у торгівлі для розвитку єдиного ринку;
- з позицій суттєвого скорочення виробничих витрат в охоплених секторах;
- з позицій стимулювання інновацій за рахунок впровадження відповідних європейських стандартів (наприклад, стандарт GSM) [6].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Однак, незважаючи на європейський досвід, з позицій українських стейкхолдерів процес впровадження європейських технічних регламентів є не настільки однозначно позитивним та потребує більш детального аналізу на предмет виявлення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз.

У табл. 1 представлено результати SWOT-аналізу процесу гармонізації технічних вимог у торгівлі до ақісі ЄС з позицій підприємницького сектору України.

Таблиця 1

SWOT-аналіз процесу гармонізації технічних вимог у торгівлі до ақісі ЄС з позицій підприємницького сектору України

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
<ul style="list-style-type: none"> – європейські програми із фінансової і технічної співпраці; – інвестиційні проекти з країнами ЄС 	<ul style="list-style-type: none"> – низький рівень обізнаності вітчизняних підприємців з особливостями будови та функціонування нової інфраструктури якості; – нестабільне або незадовільне фінансове економічне становище; – недостатня мотивація в імплементації європейських технічних регламентів у результаті відсутності будь-яких запевнень (гарантій) майбутнього членства України в ЄС та встановлення певних попередніх умов для такого членства
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
<ul style="list-style-type: none"> – спрощення процедури оцінювання та підтвердження відповідності для простої продукції з низьким ступенем ризику; – зменшення кількості перевірок та документів для контролерів; – єдині та узгоджені вимоги до продукції; – покращення доступу до ринків країн ЄС та інших країн світу (без додаткової сертифікації); – отримання доступу до участі у державних закупівлях ЄС; – пришвидшення процедур та зниження вартості послуг стандартизації, метрології, акредитації внаслідок конкуренції між суб'єктами державної та приватної інфраструктури якості; – зростання показників економічної ефективності (продуктивності праці, фондівіддачі, матеріаловіддачі); – можливість розвитку підприємницької діяльності у сфері оцінювання відповідності 	<ul style="list-style-type: none"> – висока вартість послуг стандартизації, метрології, акредитації; – втрата ринків країн ЄП, особливо Російської Федерації (блокування імпорту українських товарів); – корупційні практики та ігнорування закріплених у законодавстві вимог з боку органів державної інфраструктури якості

Джерело: складено автором з використанням [10].

Упровадження в Україні технічних регламентів згідно з вимогами ЄС забезпечить відповідність вітчизняних регламентів та процедур європейським регламентам та процедурам. Сертифіковані товари вважатимуться такими, що відповідають вимогам ЄС і не потребуватимуть додаткових перевірок. Це слугуватиме важливим сигналом для стратегічних західних інвесторів щодо організації в нашій країні нових виробництв та створення нових робочих місць [10].

З іншого боку, запровадження технічних регламентів ЄС може створити певні технічні бар'єри на шляху товарів з України на ринок країн ЄС. Вони, передусім, будуть стосуватися таких класифікаційних груп за УКТЗЕД, як: 04, 09, 11, 15-24, 50-63, 84-85, 87, 90, загальна вартість експорту, який становить 3,9 млрд дол США [10].

Перехід на технічні регламенти ЄС також вимагатиме від промислових підприємств значних фінансових витрат на модернізацію та переоснащення виробництва, освоєння нових технологій. Витрати на гармонізацію законодавства у сфері стандартизації є ли-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ше частиною загальних витрат на модернізацію виробництва за європейськими стандартами. На відміну від витрат на гармонізацію законодавства, витрати на модернізацію несуть виробники. Найбільше застережень існує для виробників продукції тваринництва, овочів та фруктів. Наприклад, з досвіду модернізації сільського господарства Польщі можна приблизно оцінити загальну вартість витрат на модернізацію виробництва продукції тваринництва та овочівництва за стандартами ЄС приблизно у 900 млн євро протягом 10 років імплементації Угоди про асоціацію [10, с. 23].

Активізація торгівлі з ЄС несе загрозу санкцій та інших торговельних бар'єрів з боку Російської Федерації (РФ). Найбільш чутливими галузями вітчизняної економіки до впливу зниження експорту до країн Єдиного економічного простору (СЄП), насамперед РФ, через політику імпортозаміщення та наявність технічних бар'єрів (існування або перспектива введення в дію відповідних технічних регламентів митного союзу) найближчими роками стануть хімічна промисловість, піротехнічні виробни, автомобілебудування, енергомашинобудування, виробництво сільськогосподарських та морських транспортних засобів, легка промисловість, деревообробна промисловість, нафтопереробна промисловість, харчова промисловість. За приблизними оцінками, максимальні втрати надходжень від експорту України до країн Митного союзу через існування технічних бар'єрів, а саме – використання технічних регламентів МС на аналогічну промислову продукцію, сумарно по групі промислових товарів становлять 473 млн дол США на рік. Натомість малий та середній бізнес менше, ніж великий, ризикує постраждати від санкцій з боку Росії та від впровадження нових технічних регламентів МС [10; 14].

Результати SWOT-аналізу процесу гармонізації технічних вимог у торгівлі до аquis ЄС з позицій українських споживачів представлено у табл. 2.

Таблиця 2

SWOT-аналіз процесу гармонізації технічних вимог у торгівлі до аquis ЄС з позицій українських споживачів

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
<ul style="list-style-type: none"> – високий рівень зацікавленості споживачів у захисті своїх прав, що формує активну громадянську позицію щодо підвищення ефективності захисту прав споживачів як особливої сфери суспільного інтересу; – наявність активної мережі неурядових споживчих організацій; – впровадження елементів споживчих знань у систему освіти 	<ul style="list-style-type: none"> – низький рівень обізнаності українських споживачів щодо своїх прав та порядку їх захисту у випадку придбання продукції з дефектами; – низька купівельна спроможність; – відсутність урядової підтримки споживчих організацій; – мораторій на перевірки суб'єктів господарювання за скаргами споживачів до Держспоживінспекції
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
<ul style="list-style-type: none"> – підвищення безпеки товарів та послуг; – покращення здоров'я населення; – зменшення випадків травмування неякісною продукцією; – зменшення споживчих витрат завдяки скороченню непотрібних витрат для бізнесу; – розширення асортименту імпоротної продукції за нижчими цінами; – розширення прав споживачів (заміна товару після угоди, грошова компенсація після угоди, колективні позови, позови організацій із захисту прав споживачів); – посилення екологічності виробництва та продукції 	<ul style="list-style-type: none"> – зростання цін на вітчизняну продукцію внаслідок включення витрат із стандартизації, метрології, акредитації до собівартості продукції; – зникнення з ринку цінового сегмента дешевої продукції, що не відповідає вимогам якості; – зростання на внутрішньому продовольчому ринку дешевих, низькоякісних продуктів європейського походження, що не мають ринків збуту в країнах ЄС

Джерело: складено автором з використанням [3; 10].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Процес гармонізації технічних вимог у торгівлі до аquis ЄС, особливо в частині зміни механізмів захисту прав споживачів, має бути чітко визначеним і доведеним до розуміння громадянського суспільства. Для того, щоб зробити таку інформацію доступною для споживачів, треба приділити значну увагу проблемі пунктів доступу до неї. У випадку України, з її відносно низьким рівнем доступності інтернет-послуг, відомості для споживачів необхідно надавати через спеціальні офіси споживчої інформації [3].

Хоча споживчі організації відіграють критично важливу роль у розвитку захисту прав споживачів в Україні, їхню інституційну спроможність можна посилити, уможливаючи ознайомлення з досвідом та практикою споживчих організацій у країнах ЄС, а також розроблення навчальних програм, заснованих на європейському та міжнародному досвіді [3].

Освіта споживачів має важливе значення для створення обізнаного та освіченого споживчого суспільства. Освіту споживачів треба розвивати та додавати до основних навчальних програм у початковій і середній школі, відповідно до керівних документів ООН, ЄС та міжнародної організації «Консьюмерз Інтернешнл» (Consumers International). Освіта повинна перетворитись на інструмент, здатний впливати на поведінку та прагнення учнів як майбутніх виразників активної громадянської позиції щодо підвищення ефективності захисту прав споживачів як особливої сфери суспільного інтересу [3].

Важливе значення має також популяризація питань, пов'язаних із захистом прав споживачів, у засобах масової інформації. Найкращі приклади такої діяльності слід підтримувати та розвивати, спрямовуючи діяльність з розвитку інституційної спроможності та адвокації на журналістів, видавництва та на електронні ЗМІ.

Таблиця 3 демонструє результати SWOT-аналізу процесу гармонізації технічних вимог у торгівлі до аquis ЄС з позицій державного сектору України.

Таблиця 3

SWOT-аналіз процесу гармонізації технічних вимог у торгівлі до аquis ЄС з позицій державного сектору

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
<ul style="list-style-type: none"> – тривалий досвід реформування системи технічного регулювання; – безперервна співпраця у ЄС у сфері побудови нової інфраструктури якості; – прийняття Стратегії розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 р. – впровадження Програми підтримки галузевої політики з боку ЄС (бюджетна підтримка у розмірі 37 млн євро з метою фінансування реформ; технічна допомога українським органам влади у впровадженні реформ) 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність досвіду щодо інституційного забезпечення постринкового контролю якості та безпечності продукції; – відсутність ефективного механізму координації на найвищому рівні, принаймні на рівні віцепрем'єра, і пов'язаний з цим брак політичної уваги до важливих деталей реформування інфраструктури якості; – консервативність мислення державних службовців, особливо юристів; – відсутність незалежної кадрової політики; – низький рівень мотивації та гнучкості державних службовців, відповідальних за впровадження технічного регулювання за зразком ЄС; – незадовільна (неефективна) якість управління коштами державного бюджету, у т. ч. переданими у межах програм бюджетної підтримки ЄС; – відсутність ефективної системи моніторингу змін у законодавстві ЄС; – низький рівень володіння мовами країн ЄС та низька якість професійного перекладу актів законодавства ЄС

Закінчення табл. 3

<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
<ul style="list-style-type: none"> – набуття повноцінного членства України в європейській системі ринкового нагляду; – повне визнання українських установ, що належать до інфраструктури якості; – підвищення прозорості регулювання та зменшення можливостей для корупції; – створення сприятливішого інвестиційного й регуляторного клімату; – загальне підвищення якості державного управління; – зростання показників економічної та соціальної ефективності суспільного виробництва; – збільшення експорту продукції з високою доданою вартістю; – активізація інноваційної діяльності у країні; – прискорення модернізації промислового виробництва завдяки використанню науково-технічних досягнень європейських країн; – підвищення конкурентоспроможності продукції та економіки в цілому 	<ul style="list-style-type: none"> – збільшення рівня безробіття та зниження доходів населення за рахунок скорочення виробництва неконкурентоспроможних суб'єктів господарювання; – підвищення мотивації робочої сили до міграції в інші країни; – негативний тиск на сальдо торговельного балансу через випереджаюче зростання імпорту; – скорочення надходжень до бюджету внаслідок згорання неконкурентних вітчизняних виробництв

Джерело: складено автором з використанням [4; 8; 11; 17].

У результаті численних досліджень було з'ясовано, що гармонізація технічного регулювання дозволяє скоротити витрати на торгівлю на 2–5 %, що, у свою чергу, сприяє підвищенню доходу. Оцінювання ефективності єдиного ринку ЄС, а також останнього розширення ЄС свідчить, що гармонізація технічного регулювання дозволяє отримати у короткостроковий період дохід у розмірі 2–5 % від ВВП, а у разі довготривалого періоду – 10 % від ВВП [16, с. 3].

Крім того, гармонізація та адаптація вітчизняного законодавства до європейських норм стосовно технічного регулювання потребує від держави розбудови ефективної системи контролю, що будуватиметься на міжнародному та європейському досвіді, і має забезпечити внутрішній ринок від неякісної та фальсифікованої продукції, в тому числі закордонної [10].

Безперечно, успішне проходження адаптаційного періоду можливе за активного залучення досвіду та ресурсів Європейського Союзу. Економічна підтримка надаватиметься у формі макрофінансової допомоги (кредити) та пакета підтримки розвитку у формі грантів, що надаватиметься впродовж семи років [10, с. 83].

Висновки і пропозиції. Як свідчать результати SWOT-аналізу процесу гармонізації технічних вимог у торгівлі до acquis ЄС з позицій підприємницького сектору, споживачів та державного сектору в Україні, можливості використання оновленої інфраструктури якості суттєво переважають загрози для всіх зацікавлених сторін, однак їх перетворення на реальний соціально-економічний ефект потребує проведення поміркованої державної політики, здатної раціонально використати наявні сильні сторони та максимально нівелювати негативний вплив, зумовлений наявністю слабких сторін вітчизняних стейкхолдерів. Обов'язковою передумовою для реалізації вищевиявлених переваг є вдосконалення інституційної будови діючої нині інфраструктури якості в Україні відповідно до принципів Нового підходу ЄС. Зважаючи на це, була обґрунтована необхідність побудови інфраструктури якості в Україні, яка функціонує на засадах пропорційності ризику та добровільності стандартизації, будується на механізмах постринкового контролю та державного гарантування технічної компетентності відповідних організа-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ційних структур державної та приватної форм власності, інституційна будова яких виключає можливість виникнення конфлікту інтересів.

Список використаних джерел

1. Віткін Л. Аналіз досвіду застосування угоди про технічні бар'єри / Л. Віткін // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2009. – № 3. – С. 9–17.
2. Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного регулювання [Електронний ресурс] / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2014. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/files//Projects/2013/EU_Ukraine/Economic_red.pdf.
3. Захист прав споживачів в Європейському Союзі та Україні : аналітичний звіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.consumerinfo.org.ua/upload/iblock/377/ConsumerProtectionReport-ua.pdf>.
4. Інтеграційні можливості України: перспективи та наслідки: наукова доповідь / за ред. академіка НАН України В. М. Гейця, чл.-кор. НАН України Л. В. Шинкарук ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2014. – 92 с.
5. Іоакемідіс С. Усунення технічних бар'єрів у торгівлі в рамках поглибленої та всеохоплюючої зони вільної [Електронний ресурс] / С. Іоакемідіс // Круглий стіл: «Україна – СОТ – ЄС: торгівля та стандарти». – Режим доступу : http://www.adm-pl.gov.ua/sites/default/files/upload/files/3.tehnicne_regulyuvannya_v_konteksti_zvt.pdf.
6. Комплексне порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України у сфері нетарифних бар'єрів в торгівлі між Україною та ЄС: технічні бар'єри та санітарія і фіто-санітарія. – К. : Державний департамент з питань адаптації законодавства, 2011. – 256 с.
7. Коусгров К. Перспективи укладення угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС: попередній аналіз [Електронний ресурс] / К. Коусгров, М. Хейліер // СТА, Economic & Export Analysts LTD, 2008. – Режим доступу : [http://www.ctaeconomic.com/Scoping%20Report\(final%20UKR\).pdf](http://www.ctaeconomic.com/Scoping%20Report(final%20UKR).pdf).
8. Луценко Д. Наслідки імплементації Угоди про асоціацію з ЄС для української системи регулювання нехарчової продукції [Електронний ресурс] / Д. Луценко. – Режим доступу : <http://www.knteu.kiev.ua/file/MTc=08670a2bb5ce367b35e29e8ee8f27405.pdf>.
9. Нові можливості бізнес-асоціацій у глобалізованому світі / Д. В. Ляпін, К. М. Ляпіна, В. М. Мовчан, І. А. Піддуська та ін. ; за заг. ред. Д. В. Ляпіна. – К. : Ін-т власності і свободи; LAT&K, 2010. – 108 с.
10. Оцінка впливу Угоди про асоціацію/ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України : наукова доповідь / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, чл.-кор. НААН України, д-ра екон. наук Т. О. Осташко, чл.-кор. НАН України, д-ра екон. наук Л. В. Шинкарук ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2014. – 102 с.
11. Про схвалення Стратегії розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 844-2015-р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/844-2015-%D1%80>.
12. Про технічні регламенти та оцінку відповідності [Електронний ресурс] : Закон України від 15.01.2015 р. № 124-19. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/124-19>.
13. Сенаторов М. В. Комплексне порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України законодавству Європейського права у сфері промислових стандартів та оцінки відповідності / М. В. Сенаторов, О. В. Сенаторова. – К. : Державний департамент з питань адаптації законодавства, 2009. – 214 с.
14. Торговельна політика України: погляд бізнесу. Спеціальний звіт [Електронний ресурс] / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2014. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/files//publications/Special_research/2015_BTS_Trade_policy_report_if.pdf.
15. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода, Список, Міжнародний документ №984_011 від 27.06.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

16. *Усунення технічних бар'єрів у торгівлі: Нові можливості розвитку промисловості України в умовах відкритого європейського ринку* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://no-trade-barriers.com/wp-content/uploads/2012/10/REMOVING_TECHNICAL_BARRIERS_TO_TRADE_UKR.pdf.

17. *Шаров О. М.* Щодо економічних ризиків, пов'язаних з існуванням неторгових бар'єрів у відносинах між Україною та Європейським Союзом: аналітична записка [Електронний ресурс] / О. М. Шаров, І. В. Ус // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1733/>.

18. *Costs and Benefits of FTA between Ukraine and the European Union* [Електронний ресурс] / Institute for economic research and policy consulting, 2010. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/files/Books/Ocinka_vytrat/ocinka_vytrat_eng.pdf.

19. *Guide to the Implementation of Directives Based on the New Approach and the Global Approach.* – Luxembourg : Office for Official Publication of the European Communities, 2000. – 112 p.

20. *Frota M. N.* Assessment of the Ukrainian Quality Infrastructure: Challenges Imposed by the WTO and Commitments to EU Accession / M. N. Frota, J. L. Racine, F. Blanc, P. Rodrigues, S. Ibragimov, D. Torkhov, S. Osavolyuk // *Key Engineering Materials.* – 2010. – Vol. 437. – P. 611–615.

21. *Quality Systems and Standards for a Competitive Edge* [Електронний ресурс] / J. Luis Guasch, Jean-Louis Racine, Isabel Sánchez, and Makhtar Diop. – The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank, 2007. – Режим доступу : http://siteresources.worldbank.org/EXT/EXPCOMNET/Resources/2463593-1213887855468/69_LAC_Quality_and_Standards_Pub_Nov_2007.pdf.